

Бугайчук К.

Харьковский национальный университет внутренних дел, Украина

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ МВД УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

На основании анализа содержания педагогического мастерства преподавателя, автором исследовано педагогическое мастерство преподавателя высшего учебного заведения МВД Украины в условиях дистанционного обучения и проанализированы ее основные элементы. Особое внимание уделено определению психолого-педагогических компетенций и компетенций в области современных информационных технологий, как основных составляющих профессиональной компетентности преподавателя высшего учебного заведения МВД Украины.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, дистанционное обучение, МВД Украины.

Bugaychuk K.

Kharkov National University of Internal Affairs, Ukraine

PEDAGOGICAL SKILLS OF TEACHER MIA OF UKRAINE IN TERMS OF DISTANCE LEARNING

Based on analysis of content pedagogical skills of teachers, the author studied the pedagogical skills of teachers of higher educational establishments of Ukraine in the context of distance learning and analyzed its basic elements. Particular attention is devoted to the definition of psycho-pedagogical competencies and skills in advanced information technology as key components professional competence of teacher of higher educational establishments MIA of Ukraine.

Keywords: teaching skills, distance learning, MIA of Ukraine.

УДК 378.14

В. БУТЕНКО

Херсонський національний технічний університет

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглядається питання громадянського виховання студентської молоді, визначається роль вищої технічної освіти у формуванні громадянських цінностей майбутніх фахівців.

Ключові слова: громадянське виховання, вищий технічний навчальний заклад, майбутні фахівці, студентська молодь.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства визначено найважливіші напрямки громадянського виховання студентської молоді, що передбачають спрямування навчально-виховного процесу вищої школи на формування громадянськості в студентів, збагачення духовної, національної, мовної культури особистості, широке залучення молоді до громадянських цінностей та їх пізнання в процесі професійної освіти, розвиток у студентів свідомого та відповідального ставлення до питань розбудови українського суспільства, реалізації власного духовного і творчого потенціалу, зміцнення зв'язку між особистими та суспільними інтересами. Для успішного вирішення цих питань вища школа України покликана створювати необхідні умови, здійснювати заходи щодо соціального захисту студентської молоді, підвищувати якість освітніх послуг, упроваджувати інноваційні освітньо-виховні технології, спонукати студентів до розкриття творчих сил і можливостей, інтегруватися до світового та європейського освітнього та наукового простору.

У системі громадянського виховання особливого значення набувають вищі технічні навчальні заклади, оскільки, як зазначено в педагогічному словнику, “вища освіта являє собою сукупність систематизованих знань і практичних навичок, що дають змогу розв’язувати теоретичні та практичні завдання за профілем підготовки з урахуванням вимог виробництва, освіти, науки, культури та перспективи її розвитку. Водночас вищу освіту слід розглядати і як систему підготовки спеціалістів вищої кваліфікації та здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їхніх покликань, інтересів і здібностей” [1, с. 88].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В останні роки питання громадянського виховання студентської молоді були предметом різнобічної уваги вчених. Досліджувалися питання патріотичного виховання студентів (О. Абрамчук), виховання громадянськості студентів у зарубіжних школах (О. Алексеева), громадянського виховання в контексті полікультурного впливу на молодь (Р. Антонюк), становлення культури громадянськості та соціальної відповідальності молоді (Т. Белавіна, М. Боришевський), використання мистецтва в системі громадянського виховання молоді (В. Бутенко), інтерпретації творів як засобу громадянського виховання учнів (Л. Бутенко), виховання громадянськості студентів вищих навчальних закладів (С. Гнатенко), виховання громадянина на засадах українського народознавства (П. Ігнатенко), громадянського самовизначення (О. Киричук). При цьому в науково-педагогічних дослідженнях наголошувалося, що можливості вищої освіти в здійсненні громадянського виховання студентів дозволяють вирішувати широкий спектр питань, пов’язаних із формуванням у студентської молоді громадянської свідомості (почуттів, знань, понять, уявлень, поглядів, переконань, ідеалів, позицій, світогляду), а також громадянської активності (інтересів, орієнтацій, потреб, діяльності, поведінки, організації повсякденного життя, спілкування, праці, навчання, творчості). З огляду на це виявляється доцільним виділення частки та основних функцій вищої технічної освіти в здійсненні громадянського виховання студентської молоді [2, с. 15-17].

Вища технічна освіта є продуктом суспільної практики, являє собою спеціально організовану систему діяльності, мета якої полягає в тому, щоб забезпечити успішне вирішення комплексу соціально важливих завдань підготовки висококваліфікованих спеціалістів, здатних жити і працювати в суспільстві, продукувати матеріальні та духовні цінності, реалізовувати власний психологічний та духовний потенціал, активно взаємодіяти в різних умовах повсякденного життя та професійної діяльності. Функції вищої технічної освіти в громадянському вихованні студентської молоді знайшли певне висвітлення в науковій літературі. У працях учених (С. Гнатенко, М. Євтух, Г. Троцько, Г. Шевченко та ін.) наголошується на потребі використання широких функціональних можливостей вищої школи в збагаченні понять та уявлень студентів про громадянські цінності, естетичному одухотворенні студентської молоді та її ставлення до навколишнього дійсності, формуванні системи громадянських поглядів та переконань.

У складному процесі громадянського виховання студентської молоді важливе значення мають внутрішні й зовнішні, змістові і процесуальні, загальні і конкретні, соціальні та психологічні вияви, тож вища технічна освіта покликана адекватно реагувати на його особливості, враховувати його закономірності, пропонувати на практиці освітньо-виховні моделі та технології, які б забезпечували системний характер такого процесу.

Метою статті є визначення ролі та основних функцій вищої технічної освіти в системі громадянського виховання студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. На основі теоретичного аналізу питання було визначено основні функції та можливості вищої технічної освіти в системі формування

¹ Період напіврозпаду знань - це кількість часу, який має пройти, перш ніж половина знань у певній галузі буде замінена або буде доведено, що вона не відповідає дійсності. Обсяг знань у світі подвоївся за останні 10 років і подвоюється кожні 18 місяців

громадянських якостей студентської молоді. До них віднесено аксіологічну, психологічну, комунікативну, пізнавальну, організаційну та креативну функції.

Сутність аксіологічної функції полягає в привнесенні до процесу громадянського виховання молоді світоглядних, політичних, правових, моральних, естетичних, художніх цінностей, які б розкривали сутність та зміст громадянськості особистості, значення її громадянських позицій, поглядів, переконань у повсякденному житті та професійній діяльності. Як зазначають учені, духовні цінності являють собою витвори людського розуму, духу і творчої діяльності, що зафіксовані в реальних здобутках і продуктах науки, літератури, мистецтва, моралі, архітектури, культури тощо [1, с. 166]. Викладачі вищої технічної школи в процесі навчально-виховної роботи покликані акцентувати увагу студентів на питаннях громадянського змісту, залучати їх до глибокого сприймання та осмислення того, що може визначати ціннісне ставлення особистості до навколишнього середовища, людей та їхньої професійної діяльності.

Звернення до духовних цінностей у процесі технічної освіти має важливе значення для формування в студентів правильних соціальних та життєвих орієнтирів, визначення власної громадянської позиції, спроможної регулювати поведінку та діяльність у певних життєвих ситуаціях. Водночас учені зазначають, що формування неадекватних часові цінностей стриножує людину, викривляє її життєвий шлях і суттєво знижує, чи й взагалі перекреслює самореалізацію [3, с. 20].

Негативний вплив на формування громадянськості студентів здійснюють такі явища суспільного життя, як невизначеність основних підвалин державності, неусталеність ідеологічних та політичних орієнтирів, зниження рівня життя широких верств населення, соціальна незахищеність, невпевненість людей у завтрашньому дні, поява незвичних форм господарювання, вади в приватизації, безробіття, інфляція, духовне і моральне зубожіння народу, відчуження від політичного життя, неконтрольованість засобів масової інформації. Споживацька мораль, відчуття вседозволеності, прагнення наживи, правове свавілля, корумпованість влади позбавляють молодь моральної проблеми, залишаючи їй вільний вибір антисоціального способу життя, характеризують негативні процеси в морально-етичній сфері, що складає основу громадянськості [4, с. 2-7].

Сутність і значення аксіологічної функції вищої професійної освіти полягає в тому, щоб шляхом залучення студентської молоді до високих надбань культури українського народу посилити роль громадянських цінностей. Це дає змогу зміцнити в кожного студента почуття приналежності до єдиної громадянської та суспільно-політичної спільності, збагатити уявлення про людину як громадянина демократичної й правової держави, піднести на рівні індивідуальної свідомості авторитет українського суспільства та його прагнення досягати високих морально-політичних і соціально-економічних засад, сформувати в молоді патріотичні почуття, прагнення та ідеали.

Завдяки реалізації аксіологічної функції вища технічна освіта може суттєво поліпшити ставлення студентів до громадянських, морально-правових, соціокультурних цінностей, виробити такі інтегративні духовно-моральні якості, які б дозволяли їм активно освоювати громадянський досвід минулого і сьогодення, спиратися на здобуті знання громадянського змісту в повсякденному житті та професійно орієнтованій діяльності. В її забезпеченні важливу роль відіграють викладачі, працівники вищої школи, які в умовах навчально-виховного процесу можуть певним чином вирішувати питання громадянського виховання студентів. Та сучасна практика свідчить: реалізація даної функції вищої школи ускладнюється тим, що певна частина викладацького складу не має достатньої підготовки щодо актуалізації духовних цінностей у навчально-виховному процесі, не виявляє належної уваги до питань виховання громадянськості в студентів, рідко звертається до проблем виховання студентського колективу. Значення вищої школи переважно пов'язують з її можливостями давати студентам певний обсяг спеціальних знань професійної спрямованості і водночас недооцінюють її роль у формуванні гармонійної особистості громадянина, що засвідчують приклади

формального ставлення до питань громадянського виховання в процесі навчальних занять та позанавчальної роботи.

Усвідомлення важливості аксіологічної функції вищої технічної освіти в громадянському вихованні студентів дає можливість здійснювати педагогічні дії, пов'язані з актуалізацією в процесі навчання і виховання соціокультурного досвіду, широким залученням духовних цінностей до професійної підготовки, розкриттям їх багатоаспектного змісту, який би охоплював світоглядні, політичні, правові, моральні, художні та естетичні питання.

Серед функцій вищої технічної освіти в забезпеченні громадянського виховання студентської молоді слід виділити психологічну. Її сутність і значення полягає в тому, щоб громадянські цінності, віддзеркалені у формі суспільно-політичних програм, правових норм, моральних принципів, художньо-мистецьких творів та естетичних концепцій, були освоєні і закріплені на рівні конкретної особистості, стали її власним духовно-моральним надбанням. Як зазначає С. Гончаренко, психологія є наукою про закономірності виникнення, розвиток і форми вияву психіки у людини і тварин, про психічні процеси і властивості, які є компонентами діяльності й спілкування людей, поведінки тварин. Психологія вивчає процеси чуттєвого пізнання людиною зовнішнього світу: відчуттів, сприймання, уявлень, з'ясовує закономірності цих процесів, залежність їх від практики. Особливу увагу психологія надає вивченню навчальної діяльності, процесів засвоєння знань, умінь і навичок, розвитку відчуттів, сприймання, пам'яті, уяви, мислення, мови, почуттів, уваги, волі, формуванню свідомості й само-свідомості [5, с. 278].

У процесі громадянського виховання студентської молоді увага викладачів акцентується на тому, щоб розкрити зміст духовних цінностей, визначити їх роль і місце в житті та діяльності сучасної людини, виділити можливі шляхи їх практичного використання. Водночас вирішення цих питань здійснюється у такий спосіб, щоб пропонувані студентам знання, уміння і навички громадянського змісту були глибоко сприйняті ними, знайшли відповідне розуміння, отримали особистісне прийняття та закріплення на рівні почуттів, знань, мотивів, ціннісних орієнтацій, понять, поглядів, переконань. За таких умов відбувається важливий і відповідальний процес привласнення особистістю духовних цінностей, переведення їх з площини соціальних та культурних надбань у площину особистісного досвіду студента.

На потребу забезпечення в системі вищої професійної освіти психологічної функції, пов'язаної з громадянським вихованням студентів, вказує М. Боришевський. Учений пояснює, що «громадянська спрямованість є відносно стійкою системою мотивів, що виникає на основі присвоєння індивідом громадянських цінностей, які стали для нього суб'єктивно значущими і виступають внутрішніми спонуканнями до вияву самоактивності з метою реалізації таких цінностей у процесі життєдіяльності.

Отже, громадянська спрямованість є результатом виникнення в індивіда стійкої самоідентифікації зі змістом громадянських цінностей, що виступають як внутрішня потреба, засіб самоствердження і самореалізації, умова визначення основних життєвих орієнтирів, сценаріїв» [6, с. 93].

У системі вищої школи ця функція покликана спонукати викладачів до врахування особливостей студентської аудиторії, її можливостей щодо сприймання та осмислення духовно-моральних цінностей, вияву інтересів, орієнтирів, потреб у сфері політичного життя суспільства, формування правосвідомості, моральних відносин, естетичного освоєння дійсності. Це є важливою умовою громадянського виховання студентів. Завдяки психологічно правильним рішенням та діям викладачам вищої школи вдається переводити актуалізовані в суспільній свідомості громадянські цінності в духовно-функціональне надбання окремої особистості. Цей процес не можна розглядати спрощено як звичайне сприйняття чи закріплення певних знань, умінь чи навичок. У процесі громадянського виховання студентів важливо залучати найважливіші параметри

їхньої психологічної активності, пов'язаної із сприйманням, переживанням, осмисленням, уявою, пошуком відповіді на актуалізовані питання громадянського змісту.

Не менш суттєвою для громадянського виховання студентів є комунікативна функція вищої технічної освіти. Її сутність у тому, щоб забезпечити взаємозв'язок між викладачами і студентами з метою обміну почуттями, думками, поглядами, світоглядними та ціннісними позиціями з питань громадянського життя, суспільно-політичних, правових, моральних та естетичних відносин в українському суспільстві. Комунікація пов'язана зі спілкуванням, передаванням інформації від однієї людини до іншої. Це є «специфічна форма взаємодії людей у процесі пізнавально-трудової діяльності за допомогою мови чи інших знакових систем» [1. Зязюн] [1, с. 259].

Якщо аксіологічна і психологічна функції вищої технічної школи пов'язані з актуалізацією в навчально-виховному процесі певних цінностей та можливостей особистості студентів, то комунікативна функція символізує кроки, що їх покликані робити викладачі з метою забезпечення навчально-виховного діалогу зі студентами, під час обговорення, осмислення, практичного вирішення питань громадянського змісту та спрямованості. Тому перед вищою технічною освітою постає важливе завдання – забезпечити відкрите спілкування та взаємодію зі студентами задля того, щоб складні і часом неоднозначні питання громадянського життя отримували діалектичне осмислення з урахуванням поглядів та позицій, що набули актуального характеру.

Особливість громадянського виховання у вищій школі полягає в тому, що воно має забезпечити розвиток комплексу громадянських рис та якостей студентів. Як підкреслює Л. Хомич, у сучасних умовах важливим є «забезпечення системи громадянського виховання, мета якого – формувати в молоді комплекс громадянських якостей, глибоке розуміння належності до свого народу, держави, внутрішню потребу й готовність відстоювати та захищати її інтереси, реалізувати свій особистісний потенціал на благо зміцнення своєї держави. Тобто необхідно виховати людину з певним типом соціально зумовленої поведінки, яка характеризується набором прав і обов'язків, поважає і дотримується норм і правил співжиття, прийнятих у даному суспільстві, традицій своїх співвітчизників» [7, с. 355].

Студентів вищих навчальних закладів цікавить широкий спектр питань громадянського змісту, на які вони прагнуть знайти відповідь, використовуючи при цьому можливості спілкування з викладачами, спільного обговорення з ними проблеми відносин суспільства і сучасної людини, дотримання прав і свобод особистості, задоволення громадянських інтересів, потреб тощо. У свою чергу професорсько-викладацький склад вищих технічних навчальних закладів покликаний створити необхідні умови для плідного діалогу зі студентами, організації публічних, групових та індивідуальних форм обговорення питань громадянського змісту, які цікавлять студентську аудиторію.

Заслугує на увагу готовність викладачів вищих навчальних закладів брати участь у публічних дискусіях, колективних обговореннях, вечорах запитань і відповідей, політичних клубах, громадських слуханнях, присвячених актуальним проблемам розбудови українського суспільства, зміцнення громадянських відносин, збереження та використання національних традицій у сфері культури, мистецтва, народної творчості. Комунікативна функція вищої технічної школи передбачає створення умов для обміну думками, поглядами, висловлювання власних позицій та міркувань, а також дотримання викладачами під час спілкування зі студентами відповідного такту, стилю й образу поведінки, які б не перешкождали встановленню діалогічних відносин, а навпаки – зміцнювали в молодіжній аудиторії бажання спільно шукати і знаходити відповіді на гострі питання політичного, економічного, культурологічного змісту, оцінювати власні дії та поведінку інших людей з погляду їх відповідності прийнятим в українському суспільстві норм і цінностей громадянських відносин.

У вирішенні завдань громадянського виховання студентів важливе значення має пізнавальна функція вищої технічної освіти. Вона полягає в тому, щоб забезпечувати

студентів потрібними знаннями, розвивати їхні навчальні здібності, уміння і навички, задовольняти пізнавальні інтереси та потреби, створювати умови для отримання актуальної інформації з питань сучасної політики, права, етики, культурології, психології та ін. Як зазначають учені, інформація являє собою нові відомості про навколишній світ, одержувані в результаті взаємодії з ним, а також дані про щось, які розглядаються в аспекті передачі їх у часі й просторі [5, с. 150]. Отримання потрібної і своєчасної інформації дає можливість студентам перебувати в центрі суспільно-політичних, економічних, правових подій, правильно оцінювати явища, що хвилюють широку громадськість, викликають суспільний резонанс.

Пізнавальна функція вищої технічної освіти актуалізується в сучасних умовах у зв'язку з тим, що «розвиток людства набирає все більш динамічного характеру. Про це свідчить аналіз будь-якої сфери суспільного життя. Зміна ідей, знань, технологій відбувається швидше, ніж зміна людського покоління. А це означає, що при звичній, традиційній освіті навчити людину на все життя неможливо не тільки в гарній школі, а й у найкращому університеті, тому що здобуті в навчальному закладі знання не будуть обов'язково актуальними в житті і навпаки – обов'язково з'являться нові знання, без засвоєння яких фахівець не буде ефективним та й взагалі, людина не зможе бути сучасною часу нових знань, тобто втратить конкурентоспроможність» [3, с. 11].

У справі громадянського виховання студентів важливим є використання соціальної інформації, яка характеризується тим, що дає можливість швидко реагувати на події суспільного, економічного, морально-правового життя, висвітлює суспільні процеси та явища. Соціальна інформація передається за участю засобів масової інформації (телебачення, радіо, газети, журнали тощо), а також у процесі міжособистісного спілкування, обміну думками, враженнями, планами та прагненнями у ході навчальних занять, позанавчальної роботи, засідань студентського клубу та ін. На відміну від засобів масової інформації вища технічна школа має широкі можливості щодо використання наукової інформації з метою громадянського виховання студентів. Цей різновид інформації стосується таких галузей знань, як політологія, державне будівництво, правознавство, етика, естетика, культурологія та ін.

Завдання викладачів вищої школи полягає в тому, щоб на основі наукової інформації формувати в студентів систему громадянських понять, уявлень, поглядів, створювати міцну основу для формування громадянського світогляду, глибокого усвідомлення історичних, політичних, правових, культурологічних закономірностей становлення громадянського суспільства, демократичних, правових відносин між людьми в системі освіти, виробництва та відпочинку.

Вища технічна освіта все частіше звертається до таких різновидів інформаційного забезпечення громадянського виховання студентів, як художня та естетична інформація. Ці види інформації передбачають використання освітньо-виховних можливостей художньої літератури, музичного, образотворчого, театрального, кіно- та фотомистецтва. Ознайомлення студентської молоді з творами мистецтва, присвяченими громадянській тематиці, позитивно впливає на почуття, погляди, світогляд особистості, спонукає її до вияву громадянської активності, стимулює суспільно важливі інтереси, почуття, прагнення та ідеали. Як зазначає Л. Бутенко, «інтерес до проблеми інтерпретації художньої літератури викликаний баченням перспективи застосування її з метою підвищення ефективності громадянського виховання учнів. Потребують перегляду концептуально-методологічні принципи даної діяльності з метою спрямування їх на розвиток духовного світогляду особистості» [8, с. 17].

У громадянському вихованні студентів заслуговує на увагу організаційна функція. Її сутність полягає в організації різних видів та напрямів діяльності студентів, пов'язаної з використанням, збереженням та примноженням громадянських цінностей у повсякденному житті, навчанні, праці, дозвіллі. Відомо, що в ході навчально-виховного процесу студенти набувають певні знання, збагачують свої поняття та уявлення про цінності громадянського суспільства, визначаються в своїх поглядах, світо-

глядних орієнтаціях та ідеалах суспільно-політичного, морально-правового, культурологічного змісту. Водночас у їх життєдіяльності актуального характеру набувають питання, пов'язані з ухваленням самостійних рішень, визначенням свого ставлення до певних ситуацій, що мають місце в суспільно-політичному житті, морально-правових відносинах, практиці використання широкого спектру громадянських цінностей, прав та свобод. У зв'язку з цим перед вищою технічною освітою постають завдання щодо організації відповідної підготовки студентської молоді, закріплення в її життєвому і професійному досвіді умінь і навичок практичного характеру, оволодінні способами і методами вирішення ситуацій, що мають місце в громадянському суспільстві і вимагають свого правильного вирішення.

Сучасна вища технічна школа спрямовує свої зусилля на професійну підготовку спеціалістів шляхом надання їм фундаментальних знань у певних галузях науки, культури, техніки, економіки, а також залучення до практичних форм діяльності, пов'язаних з організацією, управлінням, забезпеченням виробничих, економічних, культуротворчих процесів. При цьому увага викладачів вищих навчальних закладів дедалі посилюється до питань адаптації майбутніх фахівців та їхньої підготовки в контексті вимог сучасної практики. Знання не повинні набувати характеру самоцілі, а перетворюватися в ефективний засіб вирішення актуальних проблем життєдіяльності. Такої думки дотримується В. Кремень, який зазначає, що «в сучасних умовах істотно актуалізується ще одна функція навчального процесу – навчити людину використовувати здобуті знання у своїй практичній діяльності – професійній, громадсько-політичній, побути та інше» [3, с. 13].

Організаційна функція вищої професійної освіти має важливе значення для створення умов, у яких майбутні спеціалісти отримують можливість апробувати на практиці свої знання в галузі політології, правознавства, етики, естетики, культурології, набути необхідних умінь і навичок реалізації своїх громадянських прав, оволодіти способами вирішення питань, які мають соціальне та особистісне значення. З цією метою вища технічна школа ухвалює відповідні організаційні рішення щодо навчальної діяльності, клубної роботи, студентського самоврядування, демократизації управлінської сфери. Вищі технічні навчальні заклади поступово переходять від адміністративних до демократичних засад та принципів організації навчального процесу, пропонують форми навчальної роботи, в яких суттєво посилюється роль суб'єктивних чинників, а саме: урахування світоглядних та громадянських позицій особистості, надання можливості для прийняття самостійних рішень та висловлення власної думки, залучення до пошуку альтернативних шляхів щодо вдосконалення суспільно-політичних, морально-правових та інших соціально важливих напрямків життєдіяльності людини, упровадження діалогічних форм роботи, навчальних дискусій, проблемних семінарських занять тощо.

Зміцнення суб'єкт-суб'єктних відносин під час навчальних занять перетворює студентів на активних учасників не лише пізнавального процесу, але й різноманітних за своїм змістом суспільних відносин, завдяки чому їх громадянські почуття, погляди, ціннісні орієнтації, оцінні судження набувають актуального характеру, ураховуються на практиці.

Вища технічна школа має широкі можливості впливу на громадянську активність студентів шляхом організації клубної роботи. Ця сфера освітньо-виховної діяльності в структурі вищої технічної освіти торкається не лише питань дозвілля, відпочинку студентської молоді, але й набуття нею потрібного практичного досвіду, пов'язаного з суспільно-політичним, морально-правовим, культурно-освітнім життям українського суспільства. З цією метою студенти залучаються до клубної роботи, в умовах якої вони виступають у ролі ініціаторів і організаторів освітньо-виховних заходів, присвячених питанням життя суспільства, окремої особистості, що викликають інтерес молодіжної аудиторії, засвідчують про її бажання знаходити шляхи вирішення цих питань на

практиці. При цьому студенти вчать діяти в певних ситуаціях політичних, правових, моральних відносин, набувають досвіду освоєння навколишньої дійсності за законами краси, гармонії, співвідношення соціального і особистісного, колективного та індивідуального, загального і конкретного.

Організаційні можливості вищої технічної освіти в забезпеченні громадянського виховання студентів пов'язані із самоврядуванням. Перед студентською молоддю відкривається простір для особистісної самореалізації, вияву громадянської ініціативи та відповідальності, ухвалення рішень щодо їхнього навчання, спілкування, відпочинку, охорони здоров'я, участі у різних видах культурної творчості. З цією метою у вищій школі впроваджується студентське самоврядування, студенти залучаються до складу вчених рад університетів, беруть участь в ухваленні організаційно-управлінських рішень, спрямованих на поліпшення умов для навчання, задоволення громадянських прав та свобод. За ініціативою студентів створюються молодіжні об'єднання, громадські організації, наукові та творчі товариства, організуються суспільно-політичні акції, реалізуються програми соціальної, економічної, культурно-освітньої спрямованості.

Креативна функція вищої технічної освіти пов'язана із залученням студентів до науково-дослідної, пошукової, культуротворчої діяльності, спрямованої на збереження, розвиток, збагачення цінностей громадянського суспільства, зокрема здобутків у галузі вітчизняної науки та культури. Як зазначають учені, «розвиток творчих здібностей має стати одним із принципів організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Орієнтація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах на розвиток творчих здібностей відповідає інтересам студентів, держави та людського суспільства в цілому» [9, с. 17].

Українське суспільство перебуває в стані демократичного розвитку, модернізації соціально-економічної та культурно-освітньої сфери. Все це свідчить про складні процеси переосмислення змісту тих цінностей, що мають визначати перспективу становлення громадянських відносин в Україні.

Вища технічна освіта покликана активно залучати студентську молодь до творчого освоєння матеріальних і духовних здобутків українського народу, надавати навчально-виховному процесу креативного характеру. Її креативна функція реалізується шляхом упровадження проблемного навчання, організації науково-дослідної та пошукової діяльності, залучення студентської молоді до різних видів та форм культуротворчості. У цих умовах громадянські цінності стають предметом навчальних і наукових дискусій, осмислюються студентами на основі інтерпретації (політичної, правової, духовно-моральної, естетичної) їх змісту та ролі в суспільному житті, професійній діяльності.

Висновки. Палітра функціональних можливостей вищої технічної освіти в громадянському вихованні студентів є такою, що дозволяє багатоаспектно підходити до вирішення цієї проблеми, залучаючи при цьому такі параметри навчально-виховного процесу, як аксіологічний, психологічний, комунікативний, пізнавальний, організаційний і креативний. Завдання вищої технічної школи полягає в тому, щоб ефективно використати потенційні можливості, існуючі резерви навчально-виховного процесу та спрямувати їх на виховання громадянських рис та якостей студентської молоді.

Список використаних джерел

1. Педагогічний словник / За ред. М.Д. Чумаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
2. Бутенко В.Г. Використання мистецтва в системі громадянського виховання молоді / В.Г. Бутенко // Зміст громадянської освіти і виховання: історія, реалії, перспективи. – Херсон: РІПО, 2006. – С. 15-17.
3. Кремень В.Г. Якісна освіта і нові вимоги часу / В.Г. Кремень // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К.: Педагогічна думка, 2007. – Т.І. – С. 11-24.
4. Сухомлинська О.В./ Духовно-моральне виховання дітей та молоді в координатах педагогічної науки і практики / О.В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2006. – №1. – С. 2-7.

5. Гончаренко С.У. / Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
6. Боришевський М.Й. / Громадянська спрямованість як міра соціальної відповідальності особистості / М.Й. Боришевський // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К.: Педагогічна думка, 2007. – Т. 3. – С. 93-102.
7. Хомич Л.О. / Взаємозв'язок процесів соціалізації і виховання особистості / Л.О. Хомич // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К.: Педагогічна думка, 2007. – Т. 5. – С. 350-356.
8. Бутенко Л.В. / Учитель літератури: вияв творчості й краси (Підготовка майбутніх учителів літератури до інтерпретації художніх творів): Монографія / Л.В. Бутенко. – Херсон: Айлант, 2008. – 232 с.
9. Євтух М.Б. / Методичні засади розбудови особистісно орієнтованої навчальної діяльності у вищій школі / М.Б. Євтух // Філософія освіти XXI ст.: проблеми і перспективи: зб. наук. пр. – К.: Знання, 2000. – Вип. 3. – С. 42-49.

Стаття надійшла до редакції 28. 01. 2011.

Бутенко В.

Херсонский национальный технический университет, Украина

ГРАЖДАНСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОВ КАК ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВЫСШЕГО ТЕХНИЧЕСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В статье рассматриваются вопросы гражданского воспитания студентов, определяется роль и функции высшего технического образования в формировании гражданских ценностей будущих специалистов.

Ключевые слова: гражданское воспитание, высшее техническое учебное заведение, будущие специалисты, студенческая молодёжь.

Butenko V.

Kherson National Technical University, Ukraine

CIVIL EDUCATION OF STUDENTS AS PRIORITY DIRECTION OF ACTIVITY HIGHER EDUCATIONAL TECHNICAL ESTABLISHMENTS

The questions of civil education of students are examined in the article. A role and functions of higher technical education are determined in forming of civil values of future specialist.

Keywords: civil education, higher educational technical establishment, future specialist, students youth.

УДК 74.2(4Укр)

Н. ВИХРУЩ

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ У СЕРЕДНІХ ШКОЛАХ УКРАЇНИ В 1890-1914 рр.

Узагальнено позитивний історичний досвід України щодо викладання географії в 1890-1914 рр., визначено особливості змісту та методики викладання географії у середніх школах України в зазначений період.

Ключові слова: географія, викладання, методика, середня школа, учні.

Постановка проблеми. З розвитком суспільства все більші вимоги ставляться до людини і все складнішим стає завдання школи здійснювати підготовку учнів, які б відповідали цим вимогам. Поступ українського шкільництва на сучасному етапі неможливий без урахування досягнень і прорахунків освітньої галузі в процесі історичного розвитку.

© Н. Вихрущ, 2012